

Գ. ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 34

ԱՊՐԻԼ 1929

ԱՐԵՒ ՏԱՆՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

«Բոլոր ծաղիկներուն մէջ մարդկային ծաղիկը
ամէնէն աւելի պէտք ունի արեւի եւ լոյսի»:

ՄԻՇԼԷ

Արդի քաղաքներու հսկայական ծաւալումն ու անօրինակ խճողումը՝ բնակիչներու մեծամասնութիւնը կը ստիպեն ապրիլ հսկա-
ռողջապահական այնպիսի պայմաններու մէջ, որոնք զգալի չափով
կ'աւելցնեն հիւանդութեանց և մահերու համամատուցիւնը: Այս վի-
ճակը լուրջ սպառնալիք մըն է մարդկային ցեղի ընդհանուր առող-
ջութեան դէմ:

Երկար ատենէ իվեր հաստատուած է քաղաքներու մթնոլորտին
ախտածին հետեւանքներու Աւելի քան մէկուկէս դար առաջ, Ժան-
Ժաք Ռուսօ կը նկատէր իր Էմիլ գրքին մէջ. «Բոլոր կենդանիներուն
մէջ մարդը ամէնէն քիչ առակ է հոտով ապրելու: Եթէ մարդիկ ոչ-
խարներու պէս իրարու վրայ դիզուած ապրին, քիչ ժամանակէն կը
մեռնին: Մարդուն չունչը մահացու է իր նմաններուն համար: Քա-
ղաքները մարդկային ցեղին համար անդունդներ են, ուր սերունդ-
ներ հեռզհեռէ կ'այլաոտրին ու կը փճանան... Եթէ չվերանորոգուին
գիւղական կեանքով»:

Պատճառը գլխաւորաբար այն է, որ քաղաքներու կեանքի ար-
դի պայմանները, առաւել կամ նուազ չափով «մարդկային ծաղիկը»
կը զրկեն արեւէ, լոյսէ և օդէ, որոնք առողջ կեանքի մը հիմնական
պայմաններն են: Արեւի և օդի մէջ կարելի է առողջ ապրիլ չոր հա-

ցով և ջուրով: Բայց առանց արևի՝ լաւագոյն սնունդն ու. փարթամ կեանքն իսկ առողջութիւն չեն կրնար տալ:

Բնութեան այս բարիքներու զրկումէն ամէնէն աւելի կ'ազդուին մանուկները, որոնք գէշ կ'աճին, կը գունատին, անարիւն կը դառնան ու կը խամրին: Այս ճիշտ է մանաւանդ աշխատաւոր և կարօտ դասակարգի մանուկներուն համար, որոնք կ'ապրին նեղ ու մութ խոնքիներու կամ սենեակներու մէջ, խնդրուած վիճակի մէջ, և որոնց քով, արևի և օդի պակասին կը միանան սնունդի անբաւականութիւնը, անմաքրութիւնը, գէշ ժառանգականութիւն մը, թշուառութիւնը և արամագիր հոգ կը պատրաստեն շատ մը հիւանդութեանց, մասնաւորաբար թոքախտի միջրոպին:

Տեսանք արդէն (Բուժմանք, թիւ 31 էջ 150) թէ մանուկներու 80%ը թոքախտի միջրոպով կը վարակուի մինչև 15 տարեկան, այսինքն բուն աճումի չրջանին, երբ մարմինը ամէնէն աւելի պէտք ունի արևի, օդի և սնունդի՝ իր շէնքը հաստատուն շինելու համար: Երբ առոնք, մանաւանդ արևն ու օդը, անբաւական են, շէնքը խարխուլ կ'ըլլայ ու թոքախտի միջրոպը դիւրաւ կը գործէ անոր մէջ իր աւերները: Ստուգուած է որ Փարիզի նախակրթարաններու աշակերտներէն 15%ը մանուկներու յատուկ թաքուն թոքախտի (*tuberculose fermée gangliopulmonaire*) նշաններ ցոյց կուտան:

Ո՛րն է այս չարիքին դարմանը:

Այն է որ նախատեսած է Ժան-Ժաք Ռուսօ, այսինքն մարմինը նորոգել գիւղական կեանքով, եթէ ոչ մշտապէս, որ յաճախ անկարելի է ներկայիս, գէթ մերթ ընդ մերթ: Տարուան մէջ քանի մը շաբաթ արև և մաքուր օդ տալ այդ բարիքներէն զրկուած մանուկներուն և պատանիներուն, քաղաքներէն հեռու, լեռներուն վրայ, գաշտերուն մէջ կամ ծովերուն եզերքը:

Այս գաղափարը առաջին անգամ, 1876ին, Զուիցերիոյ մէջ գործադրութեան դրաւ Պատուելի Պիոն, կազմակերպելով արձակուրդային գաղութներ (*colonies de vacances*): Հետզհետէ փորձեր կատարուեցան Գերմանիոյ, Տանիմարքայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի և Յիւանայի մէջ, Ստացուած արդիւնքը այնքան գոհացուցիչ եղաւ, որ այսօր, լուսաւորեալ երկիրներու մէջ, հոն ուր բնական լոյսը ամէնէն քիչ կը թափանցէ, բազմաթիւ քաղաքապետութիւններ, թաղապետութիւններ և բարեսիրական ընկերակցութիւններ, արձակուրդային գաղութներ և բացօթեայ դպրոցներ (*ecoles de plein air*) կը կազմակերպեն տկար, անարիւն, խամրած մանուկներու համար, 7-14 տարեկան: Առոնք կ'ընտրուին ընդհանրապէս նախակրթարաններու աշակերտներու մէջէն և ամառ ատեն կը տեղաւորուին կամ խմբո-

վին (*placement collectif*) գիւղը կամ ծովեզերքը յատկապէս վարձուած շէնքերու մէջ կամ 2-3ով գիւղացի ընտանիքներու քով (*placement familial*)։ Հոն կը մնան 3-6 շաբաթ, ուսուցչական և բժշկական հսկողութեան տակ, կը ստանան առատ սնունդ, կը շնչեն մաքուր օդ, կը նորոգեն իրենց արիւնն ու ամբողջ կազմը, կ'ամբարեն արև, այսինքն կեանք որ կը չէզոքացնէ քաղաքային մթնոլորտին ու կեանքին ախտածին հետեւանքները և կարող կը դարձնէ այդ մասնակները դիմագրելու շարք մը հիւանդութեանց և մանաւանդ թոքախտի միջրոպին յարձակումներուն։

Եւ այս ամէնը շնչին վճարումի մը փոխարէն (Ֆրանսայի մէջ օրական 7-10 Ֆրանք) զոր կ'ընեն կամ ծնողները, կամ բարեսիրական րութիւնները, մասամբ կամ ամբողջովին։

* *

Արձակուրդային գաղութներու էութիւնն ու կենսական նշանակութիւնը բացատրեցինք, շեշտելու համար անոնց անհրաժեշտութիւնը հայ մանուկներուն և պատանիներուն համար։ Արդարև, մեր խօսքը մասնաւորելով Ֆրանսահայ գաղութին, հայ մանուկներու առողջական վիճակը չափազանց աննախանձելի է, որովհետև, մեծ քաղաքներու մէջ (Փարիզ, Լիոն, Մարսէյ) ապրելակերպի վատառողջ պայմաններուն վրայ կ'աւելնայ, նոր միջավայր մը փոխադրուած, գաղթած ըլլալու հանգամանքը, ինչ որ մեծ չափով կը նուազեցնէ ունէ մարմնի դիմագրական ուժը, մանաւանդ անման յրջանին մէջ։ Տունկ մը, երբ տարբեր տեղ, մանաւանդ գիւղէն քաղաք կը փոխադրուի, նախ կը սկսի թառամիլ, ու յետոյ, աստիճանաբար կը յարմարի միջավայրին, իր կենսունակութիւնը կը վերադառնէ և կ'աճի, եթէ երբեք անհրաժեշտ խնամքը ստանայ յարմարումի (*adaptation*) յրջանին։ Հակառակ պարագային՝ կը մեռնի։

Պարագան նոյնն է հայ երիտասարդներուն, պատանիներուն և մանուկներուն համար. այդ է գլխաւոր պատճառներէն մէկը, որ թոքախտը այնքան դեռատի զոհեր կը խլէ մեզմէ։

Ահա թէ ինչու մենք ալ պէտք է արև ու օդ տանք մեր այն մատղաշ կեանքերուն, որոնք զրկուած են անոնցմէ, եթէ կ'ուզենք փրկել զանոնք, և անոնցմէ յառաջ գալիք սերունդը։

Բայց ինչպէ՞ս։

Առանձին կազմակերպութիւն ստեղծել, յարմար տեղեր տուններ վարձել կամ գիւղացի ընտանիքներու հետ համաձայնել, և այլն, առ այժմ անկարելի կը գտնենք։ Ամէնէն ձեռնտու և գիւրիին միջոցն է Ֆրանսական նման կազմակերպութիւններու բարեացակամութենէն

օգտուելի և, մէկ կողմէ համաձայնիլ անոնց հետ ու միւս կողմէ անհրաժեշտ ցուցմունքները ընել հայ ծնողներուն: Այդ ուղղութեամբ, առայժմ Բուժամբ նախաձեռնարկ եղած է տասնեակ մը հայ մանուկներ օգափոխութեան զրկելու: Ֆրանսական ընկերակցութիւն մը (*Oeuvre Parisienne des Enfants à la Montagne*) յանձն առած է Ֆրանսացի մանուկներու հետ, նաև տասը հայ մանուկներ զրկել Cantal ի լեռները (Ֆրանսայի կեդրոնը) և տեղաւորել զանոնք գիւղացի ընտանիքներու մէջ, ուր կը մնան մէկ ու կէս ամիս (Օգոստոս 1 էր — Սեպտեմբեր 15) ուսուցիչներու և բժշկական հսկողութեան տակ, և կը վայելեն բնութեան բոլոր բարիքները, և այս օրական միայն 7 Ֆրանքով, երկաթուղիով երթուղարձի ծախքն ալ հաշուուած:

Միւս կողմէ աղնուառիրտ հայուհի մը, Տիկին Մառի Կիւլպէնկեան, Փարիզի Հայ Կ. Խաչի ատենապետուհին, գնահատելով այս ձեռնարկին կենսական կարեւորութիւնը, յանձն առած է ինք վճարել այդ տասնեակ մը տղոց համար ըլլալիք ծախքին կէսը: Այնպէս որ ծնողները 150 Ֆրանքի համեմատ գումարով մը պիտի կրնան մէկ ու կէս ամիսի չափ արեւ ու կեանք տալ իրենց տկարակազմ զաւակներուն:

Տարակոյս չունինք որ փարիզ և արուարձանները, մանաւանդ պանդոկներու մէջ բնակող աշխատաւոր ընտանիքներ, պիտի օգտուին այս առիթէն և անմիջապէս արձանագրել պիտի տան իրենց զաւակները (7-14 տարեկան): Առ այժմ միայն նամակով, ուղղուած Բուժամբի կամ Եկեղեցւոյ Բուժարանը (Կ. Խաչին) պէտք է տան փոքրիկին անունն ու մականունը, տարիքը և սեռը, ինչպէս նաև իրենց հասցէն, որպէսզի յարմար ատենին հրաւէր ստանան բժշկական քննութեան և այլ տեղեկութիւններու համար:

Եթէ արձանագրուողները որոշեալ թիւէն աւելի ըլլան, կամ ծովեզերք երթալու պէտք ունենան, պիտի ջնանք անհրաժեշտ դիմումները և կարգադրութիւնները ընել, գոհացում տալու համար բուրժիւ Կ. Խաչը յանձն առած է նիւթապէս օգնել:

Եւ դուք որ արեւ ունիք, անշուշտ դուք ևս բարոյապէս և նիւթապէս պիտի օժանդակէք մեզ, որպէսզի այդ արեւէն բաժին հանենք, անկէ զրկուած հայ մանուկներուն:

ԲԺ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Մեր ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԸ «Բուժամբ»ի ներկայ Թիւին մէջ պիտի գտնեն Սիֆիլիսի մասին չորրորդ Թուուցիկ մը, զոր «Բուժամբ»ի ղիմումին վրայ տպագրել տուած է Ֆրանս. Առողջապահական Նախարարութեան յատուկ պաշտօնատունը: